

II. RÁKÓCZI FERENC ERDÉLYI KORMÁNYZATA

*Beültetve a munkának
vörös barátságával
Tóth J.*

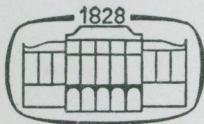
Az itt következő tanulmány szerzője nem most vizsgálja először II. Rákóczi Ferenc erdélyi kormányzatának kérdéseit. Huszonegynéhány éve, 1953-ban írt s 1956 tavaszán megjelent tanulmányában¹ részletes elemzése kísérelte meg rekonstruálni a Rákóczi-szabadságharc erdélyi központi igazgatását. Az ott elmondottakon most sincs érdemi változtatnivalója, megfellebbezhető a fogalmazást enyhítené néhol — a mondanivaló fenntartásával —, s néhány ténybeli korrekciót hajtana végre olyan kérdésekben, melyeket későbbi kutatásaiban tisztázott: az Erdélyi Udvari Kancellária vezetésére Kálnoki halála után stb. Az 1953-as dolgozatban azonban első ízben a tények lehető teljes rekonstrukcióját tekintette feladatának.

RÁKÓCZI-TANULMÁNYOK

SZERKESZTETTE

KÖPECZI BÉLA

HOPP LAJOS · R. VÁRKONYI ÁGNES

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST
 PUBLISHING HOUSE OF THE HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
 VERLAG DER UNGARISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN
 MAISON D'EDITIONS DE L'ACADEMIE DES SCIENCES DE HONGRIE
 ИЗДАТЕЛЬСТВО АКАДЕМИИ НАУК ВЕНГРИИ

II. RÁKÓCZI FERENC ERDÉLYI KORMÁNYZATA

Beült samunak
 volna barátsággal
 Trócsányi

Az itt következő tanulmány szerzője nem most vizsgálja először II. Rákóczi Ferenc erdélyi kormányzatának kérdéseit. Huszonegynéhány éve, 1953-ban írt s 1956 tavaszán megjelent tanulmányában¹ részletes elemzéseit kísérte meg rekonstruálni a Rákóczi-szabadságharc erdélyi központ igazgatását. Az ott elmondottakon most sincs érdemi változtatnivalója, legfeljebb a fogalmazást enyhítené néhol — a mondanivaló fenntartásával —, s néhány ténybeli korrekciót hajtana végre olyan kérdésekben, amelyeket későbbi kutatásaiban tisztázott: az Erdélyi Udvari Kancellária vezetése Kálnoki halála után stb. Az 1953-as dolgozatban azonban elsősorban a tények lehető teljes rekonstrukcióját tekintette feladatának, s távolabbi következtetések levonásába csak a fejedelmi hatalom és rendiség harcának viszonylatában ereszkedett. Jelen tanulmányunk viszont a tényeknek csak legfontosabbjait idézné fel, általánosságban hivatkozva a jó két évtized előtti cikkekre, s részben a tényanyagunk pusztán a Rákóczi-szabadságharcra kapcsolatos konzekvenciáit igyekszik szélesebben bemutatni, részben pedig az 1703—1709-i erdélyi kuruc kormányzatnak elődeivel — a fejedelmi kori erdélyi kormányzattal és a *Diploma Leopoldinum* utáni jó egy évtizedével — való egybevetésével kíván foglalkozni.

Mindenesetre először röviden idézzük fel a tényeket. Rákóczi erdélyi kormányzata tabula rasával kezd: a *Diploma Leopoldinum* nyomán létrehozott erdélyi központi kormányhatóság, a Gubernium a császári oldalon marad — a császári főhadiparancsnok által kényszerítve is —, természetesen ugyanezt teszi a kincstári igazgatást ekkorra már kézbe vett Cameratica Commissio, a Bécsben székelő Erdélyi Udvari Kancelláriáról nem is beszélve. Korábbi legális kormány szerv nem áll át Rákóczi oldalára; arról sincs szó, hogy a hadműveletek során a kuruc hadaktól felszabadított területen maradna s ott automatikusan folytatná működését. A kuruc kormányzatnak tehát mindenféle folytonosság és formális legalitás nélkül, a semmiből kell felépülnie. Ez a kincstári igazgatásban kezdődik. Rákóczi 1704. február elején az ifjabb Teleki Mihályt, Apafi főgenerálisának fiát, korábban Kővár főkapitányát, aki a várnak a kuruc hadak előtti kapitulációja után került a fejedelem udvarába, nevezi ki az erdélyi fiscalis jószágok administratorává s egyben főarendatorrá.² Teleki 1704 márciusától működik Erdélyben; kezdetben alája tartozik a kincstári birtokok igazgatása, beleértve a³ frissen elkobzottakét is, a harmincadigazgatás, a sóbányaigazgatás és

¹ *Erdélyi kormányzata II. Rákóczi Ferenc korában*. LK 1955. 148—187.

² *Teleki Mihály naplója*. (THALY Kálmán által összeolvasott másolat.) 47.